

Modell for femårig lærerutdanning ved NTNU

Innstilling fra intern arbeidsgruppe

Program for lærerutdanning NTNU 09.05.2008

1. Oppnevning og mandat

Arbeidsgruppa ble oppnevnt av FULs leder i brev datert 14.03.2008. Arbeidsgruppen har hatt følgende sammensetning:

Førsteamanuensis Kjersti Wæge, PLU-SVT; dosent Ove Kr. Haugaløkken; student James Arnfinsen; fungerende 5LU-koordinator Linda Fredriksen.

Førsteamanuensis Kjersti Wæge ble bedt om å lede arbeidsgruppas arbeid.

Arbeidsgruppa fikk følgende mandat:

”Arbeidsgruppen bes utarbeide en modell for femårig lærerutdanning, der det tas hensyn til følgende punkter:

- * modellen skal sikre at studenter som har gjennomført femårig lærerutdanning, har tilstrekkelig opptaksgrunnlag for doktorgradsstudier*
- * modellen skal inneholde minst ett spesifikt studieemne hvert semester for studentene knyttet til femårig lærerutdanning*
- * modellen må sikre at det ikke blir timeplankollisjoner mellom PPU-emner og fagemner*
- * modellen skal skissere kombinasjoner av to undervisningsfag som gir et best mulig faglig grunnlag for arbeid i skolen og som dessuten gir en god ramme for pedagogisk/didaktisk undervisning i de to fagene*
- * modellen må sikre studentene et felles metodefaglig grunnlag for en solid FoU-kompetanse*
- * modellen må sikre at PPU, del 1 (30 studiepoeng), gjennomføres på en faglig god måte innenfor rammen av studieplanene for studentene knyttet til den femårige lærerutdanningen*
- * modellen må sikre at PPU, del 2 (30 studiepoeng), tas sammen med studentene i PPU- påbyggingsstudiet*
- * modellen skal inneholde en masteroppgave på 30 studiepoeng*

Arbeidsgruppen bes også se på hvordan en kan sikre en best mulig samordning og samhandling mellom de ulike aktørene knyttet til den femårige lærerutdanningen. I denne sammenheng er det også relevant å se på mulige styringsordninger for utdanningen.

Arbeidsgruppen bes også vurdere økonomiske konsekvenser av forslag til ny modell.

Arbeidsgruppen bes levere sin innstilling til FUL-lederen innen mandag 5. mai 2008 med sikte på behandling i FUL-møtet 22. mai 2008.”

Med den relativt korte tidsrammen arbeidsgruppa hadde til disposisjon for sitt arbeid, vil det være nødvendig at flere detaljer i en ny integrert femårig modell utredes nærmere før undervisningstilbudet iverksettes.

Arbeidsgruppa ser for seg at tiden fram til semesterstart 2009 må brukes til videre utredning og planlegging, i en fase der fakultetskoordinatorene og faginstuttene blir sterkere involvert. I dette tidsrommet vil en også ha innhentet erfaringer fra PIL-prosjektets første år. En implementering av en ny integrert modell vil måtte foregå gradvis over flere år. Det vil kunne være aktuelt å starte med de første studentene i emnet ex. paed. høsten 2009. Dette kan være et optimistisk anslag. Et mer realistisk alternativ kan være å utsette oppstarten til høsten 2010, for å gi rom for bedre planlegging. Arbeidsgruppas innstilling er derfor bygget opp med utgangspunkt i tilrådinger til tiltak som må gjennomføres på kort sikt, det vil si innen tidsfristene før studieåret 2009/ 2010, og tiltak som kan gjennomføres på lengre sikt, det vil si når studentene som starter høsten 2009 når sitt 3. semester, dvs høsten 2010.

2. Målet for lærerutdanningen ved NTNU

Målet for lærerutdanningen ved NTNU er i stor grad bestemt gjennom gjeldende lovverk og rammeplanen for Praktisk-pedagogisk utdanning. Samtidig har NTNU gjennom utvikling av sin lærerutdanningsmodell lagt stor vekt på at lærere som utdannes ved institusjonen skal ha stor faglig tyngde i relevante undervisningsfag, samtidig som studentene gjennom den praktisk-pedagogiske utdanningen ved NTNU skal utvikle profesjonsidentitet som lærer.

Denne arbeidsgruppa baserer sin innstilling på at gjeldende målsetting og prioriteringer står ved lag, og har samtidig registrert områder der NTNU har et forbedringspotensial i sin lærerutdanningsmodell.

Egenevalueringer av lærerstudiet ved NTNU har avdekket mangler i arbeidet med å gjøre studiet praksisbasert og å vise sammenhengen mellom teori og praksis (Engvik, 2008). I rapporten "Kartlegging av praksisopplæringen i lærerutdanningene", utarbeidet av Rambøll management for Kunnskapsdepartementet høsten 2007, nevnes flere moment som kan fremme kvaliteten i praksisopplæringen og redusere skillet mellom teori og praksis:

- Det er avgjørende med tett samarbeid mellom praksisskole og universitet/høgskole, og en ønsker "lav terskel" mellom høgskole og praksisskole.
- Det er avgjørende med tett oppfølging av studentene på praksisskolen. Det er viktig at skolene ser studenter som en ressurs for skolen og gir dem muligheter for utprøving og feiling i praksisfeltet.
- Det er avgjørende at det er høy kvalitet på øvingslærerne. Det uttrykkes også ønske om mer systematisk veilederopplæring.
- "Praksisskolene må se på seg selv som lærerutdannere som tør å stille krav til både egne lærere, studenter og til universitet/ høgskole. Dersom skolene er passive hjelper det lite om universitet/høgskole er pådrivere. Skoler må med andre ord ansvarliggjøres og bevisstgjøres i sin rolle som utdanningsinstitusjon."
- Praksis og teori må integreres bedre ved universitet/høgskole. Det er hemmende for god praksis når det ikke er systematikk i bruk av studentenes praksiserfaringer.

Den samme rapporten framhever samtidig at NTNU har en god praksisordning. Utviklingen av en ny modell for 5-årig integrert lærerutdanningen bør ta opp i seg utfordringene som her skisseres, samtidig som en sørger for å bevare og videreføre styrken i NTNUs lærerutdanning, som er faglig tyngde hos studentene. Uten å ta stilling til om samtlige, eller eventuelt hvilke

av disse momentene som er mest aktuelle for NTNUs lærerutdanning, har arbeidsgruppa hatt som utgangspunkt at faglig tyngde, FoU-kompetanse, utvikling av profesjonsidentitet og større grad av sammenheng mellom de ulike komponentene i lærerutdanningen må være bærende elementer i en ny modell. I hovedsak består den femårige lærerutdanningen ved NTNU av hovedkomponentene *undervisningsfag inkludert masteroppgave* med til sammen 240 studiepoeng, og *praktisk-pedagogiske studieemner inkludert praksis* – der de to siste til sammen utgjør 60 studiepoeng.

Utfordringen i den gjeldende modellen for femårig lærerutdanning ved NTNU er at de praktisk-pedagogiske studieemnene og praksis framstår som fragmentert, at det er liten indre sammenheng mellom de undervisningsfaglige studieemnene og PPU-ernene, og at det dermed er et dårlig grunnlag for å utvikle profesjonsidentitet hos de som følger det femårige studieprogrammet mot å bli lærer.

En viktig premis for arbeidet i arbeidsgruppa har derfor vært å legge til rette for en indre sammenheng i det femårige løpet, eller skape ”en rød tråd” i lærerutdanningen. En slik rød tråd kan skapes både gjennom PPU-emner og utvalgte fagemner. Samtidig har det vært en ambisjon i gruppas arbeid at praksis skal utgjøre et integrerende element i lærerutdanningen, basert delvis på erfaringer fra prosjektet LUR praksis, og fra PIL-prosjektet som er nå under utvikling.

3. Forslag til ny modell

Innhold

Arbeidsgruppa vil foreslå at PPU-ernene konkretiseres innenfor 5 hovedområder som kan tematiseres også i fagstudiene, der dette er naturlig. Arbeidsgruppa vil videre anbefale at antallet valgmuligheter når det gjelder fagkombinasjoner avgrenses, både ut fra hensynet til skoleverkets behov, og ut fra hensynet til logistikk i utdanningsløpet ved NTNU. Grovt skissert vil modellen kunne framstilles slik, der praksis vil utgjøre et integrerende element i lærerstudiet.

Fag-emner		PPU-emner konsentrert om lærerens arbeid
Minimum 2 undervisningsfag	Praksis i skolen (12-14 uker)	5 hovedområder:
Fag 1 – Mastergrad		<ul style="list-style-type: none"> • undervisning • veiledning (overfor enkeltelever; tilpasset opplæring)
Fag 2 – 60 studiepoeng		<ul style="list-style-type: none"> • FOU • organisering (lærerteam. prosjekt, samarbeid, skole-hjem samarbeid) • Profesjonskunnskap (etikk/ jus)

Innholdet i PPU-ernene må være rettet mot lærerprofesjonen (lærerens arbeid) og ikke disiplinorientert. Pedagogikk, psykologi, sosiologi, utdanningspolitikk og utdanningshistorie skal ikke være egne tematiske områder i lærerutdanningen, men emner fra disse områdene vil

være bidrag når studentene skal lære om undervisning, veiledning, FOU-virksomhet og om organisering av skolen.

Struktur

En strukturert framstilling av studieløpet vil da kunne se slik ut, der både fagemner og PPU-emner (inkludert praksis) til sammen vil danne en rød tråd i studiet.

År	Semester	7,5 sp	7,5 sp	7,5 sp	7,5 sp
5	10 (vår)	Masteroppgave			
	9 (høst)	Masteremner			
4	8 (vår)	PPU			
	7 (høst)	Fagemner			
3	6 (vår)	Fagemner			
	5 (høst)	PPU		Fagemner	Ex.phil
2	4 (vår)	Fagemner			
	3 (høst)	PPU			
1	2 (vår)	Fagemner			
	1 (høst)	Ex.paed			

Modellen har som premiss at PPU skal gå som en rød tråd gjennom hele studiet, og at lærerutdanningen skal tematiseres i hvert semester. I modellen forslås det at det i hvert semester undervises i minst ett spesifikt studieemne for studentene knyttet til femårig lærerutdanning.

I modellen forslås følgende:

1. semester: Ex. Paed (PPU-emne, 7,5 sp)
2. semester: Emne i Fag 1 eller Fag 2 (7,5 eller 15 sp)
3. semester: PPU-emne (7,5 sp)
4. semester: Emne i Fag 1 eller Fag 2 (7,5 eller 15 sp)
5. semester: PPU-emne (15 sp). Siden PPU-emnet innebærer at studentene har praksis ute i skolen, må organiseringen av de resterende emnene være tilpasset de 5-årige lærerstudentene, dvs. fagemnene må koordineres med PPU-emnet. Det innebærer sannsynligvis at fagemnene i dette semesteret må tilbys/undervises spesielt for lærerstudentene. Fagemnene bør være spesielt relevante for lærerutdanningen. Modellen legger opp til en horisontal rød tråd i 5.semester.
6. semester: Emne i Fag 1 eller Fag 2 (7,5 eller 15 sp)
7. semester: Emne i Fag 1 eller Fag 2 (7,5 eller 15 sp)
8. semester: PPU-emne (30 sp)
9. semester: Masteremner (30 sp). Fagdidaktiske masteremner i de ulike fagene tilbys/undervises for studenter som ønsker å ta en skolerettet eller fagdidaktisk master.
10. semester: Masteroppgave (30 sp)

Modellen har som premiss at studentene som har gjennomført femårig lærerutdanning har tilstrekkelig opptaksgrunnlag for doktorgradsstudier. Instituttene må sørge for at fagemnene som tilbys studentene på femårig lærerutdanning til sammen oppfyller dette kravet.

Sterkere integrasjon mellom fagstudier og fagdidaktikk/pedagogikk

Fagemnene i Fag 1 eller Fag 2 som skal være knyttet til femårig lærerutdanning er markert med rødt i tabellen. Det skal være egne forelesninger og øvingstimer for lærerstudentene i disse emnene, dvs. undervisningen skal foregå i egne klasser for lærerstudentene. Emnene skal ha de samme læringsmålene (faglige målene) som det tilsvarende ordinære fagemnet. Arbeidsformene i de fagspesifikke emnene skal være rettet mot lærerprofesjonen.

Forelesningene bør i den grad det er mulig organiseres på en slik måte at studentene er aktive i undervisningen. Det kan for eksempel legges opp til en mer undersøkende undervisning, hvor studentene finner frem til deler av teorien selv, eller at studentene får i oppgave å presentere ny teori for medstudentene.

I fag med øvingstimer skal studentene få øvelse i å samarbeide med medstudenter, diskutere problemstillinger og løsningsmetoder, presentere løsningsforslag og eventuelt teori. Evne til samarbeid og kommunikasjonskompetanse innen fagemnet er sentralt. I fag hvor øvingstimer ikke er en vanlig arbeidsform, kan seminarer og ekskursjoner brukes, samt at det legges vekt på formidling av elementer i faget. Det skal også legges vekt på å illustrere og diskutere nytten og betydningen av den faglige tyngden studentene utvikler i løpet av studiet når de senere skal undervise i det aktuelle faget i grunnskolen og/eller videregående skole.

Det er ønskelig at det gis muligheter for at studentenes egne problemstillinger fra praksisfeltet kan tas opp og drøftes i fagemnet, enten på forelesninger eller i øvingstimene. Forelesningene og øvingstimene planlegges/organiseres i samarbeid med faglærer fra PLU.

Arbeidsgruppa skisserer her en løsning hvor en liten gruppe studenter får spesialbehandling. Studentgruppens størrelse gjør det mulig å fokusere på forståelse i faget, å trekke ut det som er sentralt innen et emne, få oversikt over emnet og å se sammenhenger mellom de ulike emnene. Dette er faktorer som er viktige for alle studenter, men ikke minst for lærerstudenter som senere skal undervise i de aktuelle fagene.

Eksamensformen bør avspeile undervisningen i faget. Det betyr at eksamen i et fagemne kan organiseres på en annen måte for de femårige lærerstudentene enn for de ordinære studentene, men de faglige kravene for eksamen skal være like for begge studentgruppene.

Det kan være aktuelt å utvikle egne fagspesifikke studieemner for de femårige lærerstudentene hvis kursene instituttene tilbyr ikke er relevante for lærerstudiet.

Hvis forslagene som er skissert over av forskjellige årsaker er lite hensiktsmessige eller ikke lar seg gjennomføre for en bestemt studentgruppe, kan et mulig kompromiss være at lærerstudentene følger de samme forelesningene som de ordinære studentene, men har egne øvingstimer, seminartimer eller eksursjoner i faget.

Fortolkningen av hva som er hensiktsmessig kan gjøres ut fra ulike perspektiver. Ett perspektiv kan ha studenttall som utgangspunkt. Ved svært lave studenttall kan det være lite hensiktsmessig å gjennomføre egne forelesninger eller utvikle egne studieemner for lærerstudentene. Videre kan vurdering av hensiktsmessighet også gjøres ut fra faglige hensyn. I enkelte fagemner kan avstanden mellom vitenskapsfag og undervisningsfag være så vidt liten at utvikling av egne nye emner for lærerutdanningen anses lite hensiktsmessig, mens det i andre sammenhenger kan være gode grunner for at vordende lærere følger undervisningen i

fagemner som anses viktige for den faglige utviklingen i skolen. Kravet om egne øvingstimer for lærerstudentene står imidlertid ved lag.

Mange av studentene har problemer med å takle overgangen mellom videregående skole og universitetsstudier. De store strykprosentene innen enkelte matematikkemner i 1. semester er et eksempel på det. Grappa mener man innen hvert program bør vurdere om det i 1. semester skal tilbys egen undervisning for lærerstudentene i emner hvor strykprosenten tidligere har vært høy. På denne måten kan studentene allerede helt i starten av studiet få opplæring i gode arbeidsmåter og i å samarbeide.

Utviklingen av studiemiljø og profesjonsfelleskap

I modellen får studentene arbeide i egne læringsfelleskap (klasser) allerede fra første semester til og med 9. semester. Dette vil bidra til å skape et gjensidig støttende fagmiljø med felles profesjonsfokus. Tidlig etablering av studentfelleskap har gitt gode resultater både ved den ettårige lærerutdanningen ved NTNU, og på andre av NTNUs profesjonsutdanninger. Dette anses nødvendig både for å utvikle en identitet som lærer, og i forhold til organiseringen av studiet.

Forslag til tiltak

På kort sikt

Det må nedsettes tre arbeidsgrupper, en for realfag, en for språkfag og en for samfunnsfag. Gruppene bør bestå av representanter fra de involverte faginstituttene, fra relevante faggrupper ved PLU og fra skolen. I tillegg er det naturlig at de faglige og administrative koordinatorene ved fakultetene er med for å sikre helhet og sammenheng. Erfaringer fra tilsvarende arbeid viser at det også kan være hensiktsmessig at en representant fra instituttledelsen er med i gruppa. Alternativt må arbeidet utføres i tett dialog med instituttledelsen. Gruppene skal komme med en innstilling om hvilke fagemner som skal knyttes til lærerutdanningen i 2., 4., 6. og 7. semester. Fagemnene må være relevante for lærerutdanningen. Grappa skal også komme med et forslag til andre anbefalte fagemner for studentene på 5-årig lærerutdanning i de ulike semestrene. Med det menes at i tillegg til de obligatoriske emnene, dvs. emnene femårigstudentene er nødt til å følge, skal gruppa komme med en innstilling til anbefalte fagemner for studentene på femårig lærerutdanning. De anbefalte fagemnene er spesielt relevante for lærerutdanningen.

På lengre sikt

Programrådene må sørge for at alle aktuelle institutter tilbyr lærerutdanningsrelevante studieemner, og at det i disse utvikles arbeidsmåter som kan være nyttige i forhold til lærerprofesjonen.

Integrering av teori og praksis

Praksisordninger

Utdanningen skal være praksisbasert. Dette innebærer at den skal ta utgangspunkt i det praktiske lærerarbeidet og studentenes erfaringer og praksisopplevelser. Refleksjon, analyse og kritisk bearbeiding av erfaringer skal være viktige deler av studiearbeidet. (NOU 1996:22, Lærerutdanning mellom krav og ideal, s 147)

Lærerutdanningen ved NTNU har som utgangspunkt at teori og praksis er gjensidig avhengig av hverandre og at de er to sider av samme sak. Lærerprofesjonalitet må utvikles ved at

lærerstudenten bygger teori på sin praksis, og på denne måten kan sikre refleksjon og utvikling basert på både egen og skolens virksomhet (Haugaløkken og Ramberg 2005).

Modellen som her lanseres tar utgangspunkt i at praksis skal være et integrerende element i lærerutdanningen, og legger opp til et tett samarbeid mellom praksisskole og PLU. Lærerne fra praksisskolene og faglærerne ved PLU planlegger deler av lærerutdanningen sammen, drøfter faglige tema i skolen, anerkjenner hverandres faglige bidrag til lærerutdanningen, gir studentene tilgang til profesjonskunnskap gjennom veiledning, og er sammen om evaluering av studentene.

Modellen åpner for en reell integrering av teori og praksis, og gjør det mulig å vise hvordan både pedagogisk og fagdidaktisk teori er relevant for praksis.

Praksisskole og PLU får i større grad anledning til å bidra med aktiviteter som både har en indre sammenheng og er komplementære i forhold til lærerutdanningen.

Et tidlig møte med praksisfeltet vil være viktig for den videre organiseringen og utviklingen av profesjonskompetansen, I NTNUs 5-årige lærerutdanning bør studentene få kontakt med praksisfeltet allerede fra 1. semester. Kontinuitet og utvikling i praksis sikres gjennom videre praksis i 3., 5. og 8. semester.

Studentene knyttes til et partnerskap bestående av en fadderskole og to partnerskoler gjennom hele studiet.

Innholdet i praksisopplæringen vil være følgende:

1. semester: Observasjonspraksis i fadderskole. Studentene er til stede i den ene av sine partnerskoler i til sammen 4-6 timer, og foretar observasjoner etter nærmere spesifisering.

3. semester: Hospiteringspraksis i fadderskole. Studentene knyttes gruppevis til en mentor i en skole utnevnt som fadderskole, og er til stede i undervisningen i til sammen 15. timer fordelt på 3 timer annenhver uke gjennom semesteret. I hospiteringspraksis skal studentene ha oppgaver som hjelpelærere i mentors timer, bistå med leksehjelp, og gjennomføre deler av et undervisningsopplegg for større grupper.

5. semester: Temaorientert praksis. Studentene knyttes gruppevis til en mentor i den ene av sine praksisskoler, og er til stede på skolen to dager pr uke gjennom hele semesteret. I den temaorienterte praksisen skal studentene få innblikk i flere sider ved lærerens profesjonelle arbeid som team-arbeid, skole-hjem samarbeid, skolens indre liv, foruten fagpraksis. I fagpraksis skal studentene planlegge, gjennomføre og vurdere egne undervisningsopplegg under veiledning. I temapraksis kan studentene samle stoff til prosjektfaget som kommer i 6. eller 7. semester, dersom dette prosjektet er skolerelatert.

8. semester. Hovedpraksis. Studentene knyttes gruppevis til en mentor i den andre av sine partnerskoler. Studentene skal være til stede på skolen i to dager pr uke i hele semesteret. Praksis skal her omfatte selvstendig ansvar for både enkelttimer og mer omfattende undervisningsopplegg, samt FOU-arbeid. Hovedpraksis bør fortrinnsvis foregå i et annet skoleslag enn der studenten hadde sin temaorienterte praksis.

Fadderskoler

Fadderskolene kan omfatte både grunnskolens mellomtrinn (5. – 7. årstrinn), ungdomsskolen og den videregående skolen. Fadderskolene skal hjelpe studentene til å knytte fagstudiene til praksis på et tidlig stadium i studiet, og bidra til at studentene ser skolen som en viktig læringsarena i sine studier.

Partnerskoler

NTNUs partnerskapsmodell innebærer en nærmere samarbeidsavtale med i alt 36 skoler organisert i 6 partnerskap. I den 5-årige modellen for integrert lærerutdanning bør det legges større vekt på profesjonalisering av mentor- og veilederrollen, og de skolene som inngår i partnerskapsamarbeidet bør få tilbud om systematisk veilederopplæring samt etterutdanning av personalet. Det bør være et siktemål at mentorene og skolene i større grad betrakter seg selv som aktører i lærerutdanningen, og en avgrensning av antallet skoler med tilsvarende større innsats pr skole vil da bli nødvendig. Det bør tas sikte på å redusere antallet partnerskapskoler til et antall som NTNU kan følge opp med nødvendige ressurser, og at hver skole forpliktes å ta ansvaret for et større antall studenter enn dagens modell innebærer. Antall studenter ved hver skole vil være avhengig av skolens størrelse og kapasitet, men anslagsvis 10 – 15 studenter pr skole bør være et mål. Med dagens studenttall vil det innebære at det etableres partnerskapsavtaler med 15 – 20 skoler. Ved både fadder- og partnerskolene må det engasjeres en koordinator som har et særskilt ansvar for å koordinere praksisvirksomheten ved sin skole, og inntil 5 mentorer som hver skal ha ansvaret for 3 studenter i praksis. Koordinatorens oppgaver må også omfatte aktiv deltaking i NTNUs seminarundervisning.

Praksisopplæringen skal bidra til å gjøre studentene best mulig skikket til å arbeide som lærere i skolen. Målet er at studentene i tillegg til praksis i ulike skolefag skal delta i ulike sider ved praksisfeltet. Lærerrådsarbeid, skole – hjem samarbeid, bistand til skolens elevråd, og ulike kulturelle tiltak ved skolen kan være eksempel på dette. Studentene skal så langt det er mulig kunne bruke hele skolen som øvingsarena, og skal inkluderes og ses på som en del av skolens personale når de er i praksis ved skolen. Det innebærer også at de skal kunne brukes som vikarer når det er påkrevd. Det skal også åpnes for at studentene kan ha kontakt med partnerskolen utenom praksisperiodene både som ledd i sitt FOU- eller mastergradsarbeid, eller for å prøve ut spesielle undervisningsopplegg.

Forslag til kriterier for valg av partnerskoler:

- Skolen er tydelig på sin pedagogiske eller faglige profil
- Skolens ansatte ser på seg selv som lærerutdannere
- Skolen kan ta i mot 15 studenter og inkluderer studentene i skolehverdagen.
- Skolens ledelse ønsker å delta i FoU-samarbeid med NTNUs forskere
- Skolens mentorer ønsker å være samarbeidspartnere med NTNUs faglærere
- Skolens ledelse deltar aktivt i samarbeidet med NTNU
- Skolen følger en plan for kompetanseheving i personalet og sender lærere og mentorer på etter- og videreutdanning

Modellen legger opp til at studentene må ta eksamen i flest mulig emner innen det ene undervisningsfaget i de to første semestrene, før praksis i 3. semester. Dette ansees som nødvendig for å gi studentene den nødvendige faglige tyngde for å kunne undervise i faget. Emnetilbudene instituttene tilbyr i de ulike semestrene skal tilpasses fagtradisjonene som allerede eksisterer, men det er ønskelig at de, i den grad det er mulig ut fra faglige og organisatoriske hensyn, legger forholdene til rette for dette.

Innhold i PPU-emnene:

Arbeidsgruppa foreslår at undervisningen i PPU-emnene fokuserer på følgende fem hovedområder:

- Undervisning
- Veiledning (overfor enkeltelever, tilpasset opplæring)
- Organisering (lærerteam, prosjekt, samarbeid, skole-hjem samarbeid)
- FoU-arbeid
- Profesjonskunnskap, etikk, jus

1. semester: PPU4000 Ex.paed med observasjonspraksis

Undervisningen vil først og fremst omfatte hovedområdet undervisning. Studentene skal tidlig i semesteret gjennomføre mikroundervisning i grupper. De får i tillegg korte innføringer i veiledning og metode. Metodedelen er direkte rettet mot observasjon som metode.

3. semester: PPU47-emne med hospiteringspraksis

Undervisningen vil fokusere på hovedområdet undervisning, og det benyttes litteratur som er direkte relevant for praksis. Hovedområdet veiledning blir også berørt.

5. semester: PPU47-emner med temaorientert praksis

I dette semesteret skal studentene arbeide med hovedområdene undervisning, veiledning og organisering.

Undervisning og veiledning: Undervisningen er temaorientert og knyttes til erfaringene studentene får i praksis. Deler av undervisningen planlegges og gjennomføres i tett samarbeid med koordinatorene på skolene. I praksisopplæringen deltar studentene i førveiledning, gjennomføring, observasjon og etterveiledning av undervisningsøkter. Ved å være aktive deltakere i veiledningen får de opplæring i veiledning, samtidig som gruppeveiledning vil være viktig når det gjelder studentenes egen læringsprosess i hovedområdet undervisning.

Organisering: Undervisningen skjer på den enkelte skole. Her har rektor og koordinatoren på skolen en sentral rolle.

8. semester: PPU47-emner med hovedpraksis

I dette semesteret vil undervisningen omfatte alle de fem hovedområdene.

Profesjonskunnskap, etikk og jus: Undervisningen knyttes til erfaringene studentene har fått gjennom praksis i nåværende og tidligere semestre.

Undervisning og veiledning: Undervisning og veiledning gjennomføres hovedsakelig som i 5. semester. Studentene har nå fått praksiserfaringer fra ulike skoleslag, og problemstillinger som berører undervisning i ulike skoleslag og overgangen mellom skoleslagene, knyttes til studentenes egne praksiserfaringer.

FoU-arbeid: I løpet av 1., 3., og 5. semester skal studentene ha fått (målrettet) opplæring i bruk av ulike metoder for innsamling av data i klasserommet. Studentene har i hvert av de nevnte semestrene skrevet en oppgave som omfatter bruk av metoden som har vært i fokus det aktuelle semesteret. Studentenes FoU-kompetanse har på denne måten blitt bygd opp gradvis gjennom utdanningsløpet. I dette semesteret (8. semester) skal studentene gjennomføre et FoU-prosjekt.

Organisering: Undervisningen skjer på den enkelte skole. Her har rektor og koordinatoren på skolen en sentral rolle. Hovedpraksis foregår i et annet skoleslag enn det studenten hadde i sin temaorienterte praksis i 5. semester. Organiseringen i de ulike skoleslagene er ofte forskjellige og studentene får undervisning om organisering i et annet skoleslag enn de får i 5. semester.

Forslag til tiltak

På kort sikt

Det settes ned et utvalg som vurderer konsekvensene av en reorganisering av PLUs partnerskap til å omfatte færre skoler.

På lengre sikt

Erfaringer fra LUR-prosjektet (avsluttet) og PIL-prosjektet brukes som grunnlag for å implementere en ny praksisordning for studentene i 5-årig lærerutdanning.

4. Skisser av mulige kombinasjoner av to undervisningsfag

Den nye modellen tilbyr begrensede muligheter for valg av kombinasjoner av de to undervisningsfagene. De mulige valgkombinasjonene bestemmes ut fra skolens behov, hva som gir et best mulig faglig grunnlag for arbeid i skolen, hva som gir en god ramme for pedagogisk/didaktisk undervisning i de to fagene og ut fra hensynet til logistikk i utdanningsløpet ved NTNU. Arbeidsgruppa har utarbeidet skisser/eksempler på mulige fagkombinasjoner som kan tilbys i den nye modellen for realfag.

Femårig lærerutdanning med master i realfag

I den nåværende modellen kan studentene velge mellom fagkombinasjonene

- Matematikk og fysikk
- Matematikk og informatikk
- Matematikk og kjemi
- Matematikk og naturfag
- Kjemi og biologi

I den nye integrerte modellen som foreslås kan studentene velge mellom følgende fagkombinasjonene:

- Matematikk og fysikk
- Matematikk og kjemi
- Matematikk og naturfag
- (Matematikk og biologi)

Valget av de fire fagkombinasjonene bygger på NTNUs profil og på skolens ønsker og behov. Skolene ønsker realfagslærere med matematikk i fagkretsen. Timeantallet i matematikk økte betraktelig etter innføringen av Kunnskapsløftet (LK06), og behovet for matematikklærere ble ikke mindre etter innføringen av den nye læreplanen.

En mulig oppbygging av femårig lærerutdanning med mastergrad i realfag kan bygges opp på følgende måte:

År	Semester	7,5 sp	7,5 sp	7,5 sp	7,5 sp
5	10 (vår)	Masteroppgave			
	9 (høst)	Masteremner			
4	8 (vår)	PPU			
	7 (høst)	Fagemner			
3	6 (vår)	MA2401 Geometri			
	5 (høst)	PPU		MA1103 Tallteori	Ex.phil
2	4 (vår)	TDT4105 Informasjonstekn Grunnkurs			
	3 (høst)	PPU			
1	2 (vår)	Ma1102 Grunnkurs i analyse II			
	1 (høst)	Ex.paed			

Fagemnene som er merket med rødt i 1.– 6. semester er felles for de tre fagkombinasjonene som modellen forslår og kan undervises samtidig for alle studenter på femårig lærerutdanning i realfag.

Femårig lærerutdanning med master i språkfag

Den prinsipielle oppbyggingen av femårig lærerutdanning med mastergrad i språkfag innebærer etter dagens modell at en i 3. semester kan ta EXPH0001 Filosofi og vitenskapsteori (7,5 sp) ved siden av 22,5 sp i fag 2. I 5. semester legger dagens modell opp til at studenten tar 22,5 sp PPU (Pedagogikk og fagdidaktikk), og 7,5 sp i emnet SPRÅK1001. Studiets 8. semester er i sin helhet viet PPU. Denne modellen innebærer i realiteten liten grad av integrasjon, og representerer snarere en todeling av det tradisjonelle påbygningsstudiet i PPU.

Den nye integrerte modellen som foreslås har som et premiss at PPU skal gå som en rød tråd gjennom hele studiet, og at lærerutdanningen skal tematiseres i hvert semester. Dette vil få konsekvenser både for enkelte av de faglige emnene som tilbys, og for sekvenseringen av de profesjonsorienterte emnene i lærerutdanningen (pedagogikk, fagdidaktikk og praksis).

En prinsipiell oppbygging av femårig lærerutdanning med mastergrad i språkfag der en tar sikte på en jevnere fordeling av PPU-emnene samt legger opp til at enkelte faglige emner skal tematisere lærerutdanningen eller skolerelevante fag tydeligere, kan bygges opp på følgende måte:

1. semester: PPU4000 Expaed med observasjonspraksis, 7,5 sp
2. semester: Fagstudier
3. semester: PPU47-emne med hospiteringspraksis, 7,5 sp
4. semester: SPRÅK1001 Grammatikk: Hva, hvorfor, hvordan? 7,5 sp (flyttes fra 5. semester)
5. semester: PPU47-emner, til sammen 15 sp med temaorientert praksis

- 6. semester: Prosjektoppgave eller masteremne, knyttet til temaorientert praksis i foregående semester
- 7. semester: Fagstudier, fordypning og masteremne
- 8. semester: PPU47-semner, til sammen 30 sp med hovedpraksis
- 9. semester: Masteremne, til sammen 30 sp
- 10. semester: Masteroppgave

Emnet SPRÅK1200 Fremmedspråk og samfunn, som inngår i godkjente emnegrupper på 60 sp for fag 2 vil være relevant for å knytte lærerstudentene sammen på tvers av fag og synliggjøre lærerutdanningsrelevansen også i semestre uten praksis eller PPU-emner (4. semester).

Per i dag kan studentene velge å ta master i nordisk, engelsk, fransk eller tysk. Som undervisningsfag 2 (60 sp) kan studentene velge mellom de samme fire fagene og spansk. Studentene kan også velge blant en rekke andre fag som undervisningsfag 2. Gruppen foreslår at engelsk eller nordisk er obligatoriske fag i språkretningen, og at de nye "rød-tråd" emnene knyttes til de to fagene. Begrunnelsen for forslaget er først og fremst knyttet til ønsket om faglig tyngde hos studenter som senere skal undervise i de store gjennomgående språkfagene i skolen. Det er også et spørsmål om økonomi og fornuftig bruk av ressurser, da det er få studenter på de øvrige språkfagene.

De ordinære fagemnene studentene i dagens femårige lærerutdanning med master i språkfag følger, er organisert slik at studentene i hovedsak følger et fag per semester. Det vil derfor være vanskeligere å legge et enkelt fag som en rød tråd i alle semestrene, slik det foreslås for realfag. Dette kan løses ved å opprette enkelte rød-tråd emner i fagene som godkjennes som undervisningsfag 2 i modellen.

Samfunnsfagene

Med den korte tiden arbeidsgruppa har hatt til disposisjon, har det ikke vært mulig å utvikle forslag til mulige fagkombinasjoner for samfunnsfagene. Det er nødvendig med en videre utredning for å finne ut hvilke samfunnsfag som best kan kombineres.

Det er en utfordring at samfunnsfaget defineres på ulike måter i de ulike nivåene i skolen. I ungdomsskolen og i fellesfaget i videregående skole inkluderer samfunnsfaget fagene samfunnskunnskap, geografi og historie. 60 sp i et av de tre fagene gir formell kompetanse for å undervise i samfunnsfag i skolen. I tillegg er de samme fagene egne undervisningsfag (programfag) i videregående skole, og det vil derfor være ønskelig at lærere som underviser programfagene har mer enn 60 sp i det aktuelle emnet.

Pr i dag er det opprettet en femårig lærerutdanning i geografi og samfunnsfag (starter høsten 2008). I tillegg planlegger HF-fakultetet en femårig lærerutdanning i historie. Geografi har i dag en opptaksramme på 10 studenter mens samfunnsfag har en ramme på 25. Dersom man skal utrede samfunnsfagene videre, må det raskt tas stilling til hvor mange retninger som leder til master man skal tilby innen samfunnsfagene. Det vil være en utfordring å opprette rød-tråd emner for program med få plasser.

Alternativt kan man se for seg en modell hvor både geografi, sosiologi/statsvitenskap og historie inngår. Problemet med en slik løsning er at den ikke vil gi tilstrekkelig faglig dybde for en mastergrad i en av disiplinene. Studentene vil ikke ha den ønskede faglige

fordypningen for å undervise i de spesifikke programfagene i videregående skole, og de vil heller ikke være kvalifiserte for doktorgradsstudier.

For øvrig gjelder de samme utfordringene som er beskrevet for språkretningen når det gjelder organisering av disiplinene som inngår i programmet.

5. Samordning med ettårig lærerutdanning

Påbygningsstudiet karakteriseres ved at profesjonsutdanningen kommer i form av to fortløpende semestre etter fullført fagutdanning, mens en integrert modell for lærerutdanning skal karakteriseres ved at fagstudier og profesjonsstudier skal løpe parallelt.

En viktig premisse for utviklingen av gode læringsmiljøer er for begge studiemodeller at det etableres læringsfellesskap, hvor studentene kan bidra til hverandres læringsarbeid og utvikling av profesjonsidentitet. For studentene i påbygningsstudiet etableres disse læringsfellesskapene dels gjennom fagdidaktikkundervisningen, dels gjennom partnerskapene i første semester av PPU-studiet (høstsemesteret). Studentene i integrert løp vil gjennomføre sitt siste PPU-semester parallelt med påbygningsstudentenes siste semester (vårsemesteret). Det innebærer at de koples til PPU-studiet midt i påbygningsstudiets studieår. Det innebærer videre at sekvenseringen av forelesninger, fagdidaktikkurs og seminarer vanskelig kan tilpasses studentene i det integrerte løpet, dersom disse studentene koples til PPU-studiet ved begynnelsen av vårsemesteret i sitt 8. semester. Erfaringer med å inkludere studenter fra integrert løp i etablerte forelesningsrekker har da også vist at dette ikke har vært vellykket. En løsning på dette problemet har vært å plassere studentene på integrert studium i særskilte partnerskap. Prinsippet om at enhver forelesning skal være adressert, det vil si rettet mot en klart definert målgruppe, bør ivaretas gjennom at det etableres særskilte tilbud til studentene i integrert studieløp. Enkeltstående forelesninger som tar opp overordnede temaer kan inngå i studiet for begge grupper. Eksempler på slike forelesninger kan være undervisning om opplæringsloven, om yrkesetikk osv.

6. Organisering og samarbeid

Den femårige lærerutdanningen er både tverrfaglig og tverrfakultær. Målet er at disiplinstudier og profesjonsstudier til sammen skal utgjøre en helhetlig og integrert utdanning, hvor studentene blir faglig sterke samtidig som profesjonsperspektivet er tydelig gjennom hele studieløpet. En forutsetning for å lykkes med en slik utdanning er å få til et gjensidig forpliktende samarbeid på alle nivå.

Tidligere erfaringer fra femårig lærerutdanning viser at det er vanskelig å legge til rette for samarbeid dersom det ikke er et opplevd behov hos de ulike fagmiljøene/fagpersoner. I den foreslåtte modellen, hvor spesifikke fagemner skal undervises spesielt for lærerstudenter, vil strukturen legge til rette for og skape et reelt behov for samarbeid mellom disiplin og profesjon.

Programrådene bør få et eksplisitt ansvar for oppfølging av de spesifikke studieemnene som utgjør den "røde tråden" i hvert studieprogram. Programrådet må i tillegg sørge for at øvrige emner som inngår er relevante for lærerutdanningen og at emnene som inngår ikke gir timeplankollisjoner

Erfaring viser at den praktiske koordineringen av timeplaner og eksamen i semester hvor PPU-emner og praksis går parallelt med fagemner er en stor utfordring. En løsning kan være å sette av faste dager/tidspunkt til PPU og praksis.

Samarbeidsfora mellom faginstittutt og Program for lærerutdanning

Det bør opprettes samarbeidsfora mellom faginstittutt som eier emnene som inngår i den ”røde tråden” og Program for lærerutdanning.

Høsten 2008 opprettes det faglige koordinatorstillinger ved hvert av vertsfakultetene for femårig lærerutdanning. Disse faglige koordinatorene bør få et spesielt ansvar for å legge til rette for og følge opp samarbeidet mellom involverte fagmiljø/fagpersoner og tilsvarende faggrupper ved Program for lærerutdanning.

Etablering av et stabilt faglig samarbeid vil ta tid, avhengig av hvilke erfaringer de ulike faggruppene har med samarbeid og hvor godt miljøene kjenner hverandre fra før. En annen faktor som spiller inn, er om miljøene som skal samarbeide har eller kan utvikle felles forskningsinteresser. På sikt vil et samarbeid som også innebærer forskningssamarbeid kunne bidra til gjensidig legitimitet i de ulike miljøene. Det er uansett viktig at man finner en samarbeidsform som er hensiktsmessig og som oppleves som nyttig og nødvendig for de involverte parter.

Programrådene bør ha et overordnet ansvar for å følge opp det faglige samarbeidet, og rapportere om aktiviteter til FUL.

Forslag til tiltak

På kort sikt

Etablere samarbeidsfora mellom faglige koordinatorene ved fakultetene, faggrupper på instituttene og faggrupper ved PLU.

På lengre sikt

Utvikling av faglig samarbeid om undervisning i emner som inngår i den røde tråden. Samarbeid om veiledning av masteroppgaver.

7. Økonomi

Med unntak av PPU består de femårige lærerutdanningene nesten utelukkende av emner som allerede er opprettet i bachelor og masterprogram (gjenbruk). Dette ikke er noe ideelt utgangspunkt for å lage en integrert femårig lærerutdanning med profesjonsperspektivet gjennom alle fem årene av utdanningen.

Fordi det ikke har vært midler til å tilpasse eksisterende emner eller å lage egne profesjonsrettede emner har studenter på femårig lærerutdanning i stor grad vært ”blindpassasjerer” på emner som i utgangspunktet er opprettet og undervises for studenter på andre studieprogram.

Gjennomføring av modellen forutsetter at det som et minimum opprettes 3-5 fagemner for følgende fag:

- matematikk (realfag)¹,
- engelsk (språk)
- nordisk (språk)
- samfunnsfag.
- (geografi/historie)²

¹ I forslaget til modell for realfag er matematikk foreslått som obligatorisk fag (enten som fag 1 eller som fag 2).

De nye emnene må finansieres på en måte som gjør det mulig å ha undervisnings- og læringsformer som er rettet mot lærerprofesjonen og som sikrer god oppfølging av studentene.

I tillegg krever modellen at PPU-studiet og praksis organiseres på en annen måte enn i dag. Pr i dag er det kostnader knyttet til egen undervisning av PPU4000 ex.paed. Utover dette organiseres undervisningen i partnerskap på lik linje med påbygningsstudiet. Dersom det skal lages et kostnadsoverslag for gjennomføringen av PPU, må den foreslåtte modellen utredes i detalj.

Dagens finansiering

Den femårige lærerutdanningen skal være et integrert profesjonsstudium, men det er bare PPU-året som er finansiert som profesjonsutdanning. Spesielt har lavere grads emner ved HF/SVT lav finansiering, jfr. departementets finansieringskategorier³, noe som verken gir rom for spesiell oppfølging av studenter eller tilpasning av emner. Realfagene har noe høyere finansiering (lab, øvinger), men det betyr samtidig at disse emnene er dyrere å tilpasse.

I departementets finansieringsmodell koster en allmennlærerstudent 89 000 pr år i fire år (finansieringskategori E)⁴. Til sammenligning er studenter på lavere grads emner ved HF og SVT priset til 73 000 kr pr student pr år (finansieringskategori F), dvs. en differanse på 16 000 kr pr student pr år. Med så lave satser er det ikke økonomisk handlingsrom for å tilpasse enkeltemner spesielt for den femårige lærerutdanningen (se Appendiks for mer informasjon om finansieringskategorier).

Ny finansiering

Finansiering av fagemner – rød tråd

I den femårige lærerutdanningen ved HF/SVT inngår det ca 150 studiepoeng (2,5 heltids-ekvivalenter) med lavere grads emner (bachelor) i finansieringskategori F. Det tas opp ca 100 studenter til de femårige lærerutdanningene innenfor HF/SVT hvert år. Differansen mellom finansieringen av allmennlærerutdanningen og lavere grads emner ved HF/SVT er 16 000 kr. pr. heltidsekvivalent, noe som tilsvarer 1,6 mill. kr pr 100 heltidsekvivalenter.

Det vil til enhver tid befinne seg ca 300 studenter som tar lavere grads emner i løpet. Disse 300 produserer lavere grads emner tilsvarende 250 heltidsekvivalenter i løpet av studiet. Dersom disse emnene skal finansieres på lik linje med allmennlærerutdanningen, vil det kreve følgende finansiering: 16 000 kr x 250 heltidsekvivalenter = 4 mill. kr pr år. Med disse midlene vil det være mulig å finansiere de nye fagemnene som modellen forutsetter.

Å gi et mer detaljert overslag over merkostnader for den foreslåtte modellen for integrert femårig lærerutdanning vil kreve mer utredning. Kostnadene vil avhenge av antall fag og fagkombinasjoner som modellen skal omfatte, det vil avhenge av studenttall, og det vil avhenge av i hvilken grad en ønsker å profesjonalisere skolen som lærerutdanner.

Det må også foretas en gjennomgang av NTNUs interne budsjettmodell med sikte på å sikre den nødvendige basisbevilgningen som trengs for å etablere studieprogrammer tilpasset den foreslåtte modellen.

² Avhenger om man skal opprette tre studieretninger innenfor samfunnsfagene og om det skal knyttes egne "rød-tråd"-emner til disse.

³ Se Appendiks for oversikt over finansieringskategorier.

⁴ Prisen er satt pr. 60-poengenheter/heltidsekvivalent, dvs. produksjonene pr fulltidsstudent pr år.

Finansiering av PPU

En femårig integrert modell som her foreslått vil ikke nødvendigvis innebære omfattende ekstra kostnader utover en høyere kostnadskategori for bacheloremnene. Praksisfeltet i profesjonsutdanningen vil være kostbart, noe det er forståelse for på NTNU. I den foreliggende modellen inngår at antallet praksisskoler skal reduseres fra 36 til maksimalt 20. Ved dagens ordning har hver av PLUs partnerskoler en PPU-koordinator i 15 % stilling. Dette utgjør til sammen 5,4 årsverk. I modellen som her foreslås vil det kreves en koordinator med et noe større ansvarsområde enn hva dagens koordinatorene har. Om en antar at PLU bruker 20 partnerskoler med en koordinator i 25 % stilling ved hver, vil dette utgjøre 5 årsverk. Gitt et studenttall på 150 på det femårige løpet, vil det kreve 50 mentorer om disse studentene skal veiledes i basisgrupper på 3 studenter, slik det har vært utprøvd i LUR-prosjektet. En kan gå ut fra at koordinatorene også kan opptre som mentorer, og behovet for mentorer i tillegg til koordinatorene vil dermed kunne begrense seg til 30. Dersom en tar utgangspunkt i at hver basisgruppe skal ha et veiledningsvolum tilsvarende 4 timer pr uke jevnt fordelt over gjennomsnittlig 15 uker i de semestrene studentene har praksis, vil dette utgjøre et behov på ca 3000 veiledningstimer pr semester. 1200 av disse timene kan inngå som del av koordinatorenes arbeid, mens de øvrige 1800 veiledningstimene må besørges av engasjerte mentorer. Totalt vil den praksisordningen som her er skissert kreve i overkant av 6 årsverk for å betjene 150 studenter.

På grunn av at en integrert modell ikke vil kunne fange opp alle studentenes fagkombinasjoner, vil det være nødvendig å opprettholde et påbygningsstudium. Det vil kreve nærmere analyser av studenttall og ulike praksismodeller for å kunne antyde den totale kostnaden ved å innføre praksis som integrerende element i en femårig lærerutdanning.

Forslag til tiltak

På kort sikt

- Beregning av ressursbruk og kostnader for innføring av modellen for alle program.
- Skaffe finansiering til å gjennomføre pilot med et emne på realfag (samarbeid om undervisnings- og arbeidsformer) og et emne på geografi (tilpassede øvingsopplegg).
- Gjennomføre pilot.

I NTNUs budsjettmodell gir et bacheloremne i matematikk på 7,5 sp en basisbevilgning på 122 000 kroner. I tillegg gis det 2410 kroner resultatbevilgning pr student som består eksamen. Ved NTNU gis det normalt ikke basisbevilgning for dublering av emnet. Pilot-emnet må imidlertid anses å være noe mer enn dublering av eksisterende emne. For å gjennomføre intensjonene med de fagspesifikke "rød-tråd"-emnene kreves det ressurser til egen undervisning og tilpassning av emnet. Pilotemnet må derfor gis basisbevilgning i IFM-NTNU.

På lengre sikt

- Skaffe finansiering og gjennomføre en innføring av modellen for alle foreslåtte program.

8. Samarbeid med skoleeier

I NIFU-rapporten "Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole" fra 2007 slås det fast at aldersfordelingen blant lærerne i den videregående skolen er forholdsvis skjev, og med få unge lærere. Over halvparten av alle lærerne er 50 år eller eldre, mens bare litt over hver fjerde lærer er yngre enn 40 år. Det betyr at halvparten av alle lærerne må

erstattes i løpet av 10 – 15 år. Dette bildet forsterkes av at det er forholdsvis få lærere som er 60 år eller eldre, noe som indikerer at mange slutter før de når ordinær pensjonsalder på 67 år. I tillegg til dette er det en stor andel av lærerne under 40 år som ikke ser for seg å jobbe i yrket helt fram til pensjonsalderen.

Lærere til videregående opplæring rekrutteres i hovedsak gjennom universitetenes PPU-utdanning. Ut fra de utviklingstrekkene som kommer til uttrykk gjennom NIFU-rapporten, kan det ventes et økt press fra skoleeier og statlige skolemyndigheter mot universitetenes lærerutdanning for å tilfredsstille det økende behovet for arbeidskraft til skolen. NTNUs partnerskapsavtale med skoleverket er et viktig utgangspunkt for samarbeid om lærerutdanning. Ønsket om å involvere skolen sterkere i lærerutdanningen, som er skissert i denne innstillingen, bør også omfatte avtaler om rekruttering og finansiering. Med de rammer universitetet i dag arbeider innenfor, vil det bli vanskelig å møte behovene for nyrekruttering i den kommende 10 til 15 årsperioden. Det må derfor i løpet av de nærmeste årene drøftes med skoleeier hvordan skoleverket og universitetet sammen kan møte de nye utfordringene, og hvordan skolen også kan inngå som en partner på ressursiden for å sikre framtidig lærerrekuttering.

9. Frafall

Det er til dels stort frafall fra den femårige lærerutdanningen. Det er noe variasjon mellom de ulike programmene, men grovt sett kan man si at frafallet er mellom 30 og 50 % når studentene har vært her minst ett år. Frafallet har flere årsaker og det er ikke slik at alt frafall er negativt, men det er en utfordring at såpass mange enten slutter eller søker overgang til andre program. Vi ser også en tendens til at studentene har forsinket progresjon, noe som blir svært tydelig i første PPU-semester. Av de 96 som ble tatt opp høsten 2005 er 68 fortsatt aktive. Av disse møtte 51 studenter til studiestart på PPU høsten 2007.

Siden april 2007 er det arrangert flere seminar hvor studenter på femårig lærerutdanning har hatt mulighet til å komme med innspill og synspunkter på utdanningen. Tilbakemeldinger viser at studentene har forventninger om å møte en integrert profesjonsutdanning, men møter i realiteten en fragmentert utdanning hvor de i stor grad er overlatt til seg selv. Mange har også pekt på at de går lang tid før de møter profesjonsperspektivet i noen særlig grad.

Tilbakemeldinger fra administrative studieveiledere viser at det er mange studenter som har behov for veiledning, men at disse først oppsøker veileder når de har blitt forsinket eller er på vei ut av studiet. Mange av disse studentene har fraskrevet seg ansvaret for sin egen studiesituasjon, og fremstår mer som passive mottakere av utdanning enn som "eiere" av sin egen situasjon. Det brukes i dag relativt mye ressurser på veiledning av denne typen studenter.

Ved det femårige sivilingeniørstudiet i kjemi har man satt i gang et pilot-prosjekt hvor man har gitt alle studentene tilbud om veiledning i sitt 2. semester. Prosjektet har gitt gode resultater og kan vise til en stor økning i avlagte eksamener og en tilsvarende økning i studiepoengsproduksjon og dermed økning i resultatbevilgning til fakultetet. I tillegg har klassen blitt fulgt opp og det har blitt gitt tilbud om tilpassede kurs i for eksempel stressmestring og eksamensmestring. Rapporten viser også at prosjektet har gitt økt samhold og trivsel i klassen og at mange har fått økt motivasjon og blitt mer bevisst at de selv har ansvar og kontroll over egen studiesituasjon.

I tillegg til de umiddelbare positive effektene for studentene har også pilotprosjektet gitt verdifull informasjon til programeier om årsaker til for eksempel frafall, mangel på progresjon og hvordan studentene opplever studiehverdagen. Dette er informasjon som det erfaringsmessig er vanskelig å hente inn via spørreskjema etter at studentene har sluttet.

Det foreslås å legge inn forebyggende veiledning som fast del av den femårige lærerutdanningen etter modell av pilot-prosjektet på Kjemi. Veiledningen gjennomføres av studentveiledere og studieveiledere ved Studentservice (og eventuelt ved fakultetene). Gjennomføring av prosjektet er estimert til å koste ca 150 000 kroner pr kull på 145 studenter.

10. Bakgrunnsdokumenter

- Engvik, G. (2008). Utvikling av samarbeidsformer mellom lærerutdanning og skole/barnehageeiere. I T. Løkensgard Hoel & O. K. Haugaløkken (red.), *Profesjonsrelevans og utdanningskvalitet i den praktisk-pedagogiske utdanninga* (s. 7-43). PPU-serien, nr 31, feb 2008. Trondheim: PLU, NTNU.
- NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Program for lærerutdanning (PLU) (2008). *Videreutvikling av femårig lærerutdanning ved NTNU. Viktige problemstillinger og tiltak*. Trondheim: PLU, NTNU.
- Kunnskapsdepartementet. Universitets- og høyskoleavdelingen (2007). *Kartlegging av praksisopplæringen i lærerutdanningene*. Oslo: Rambøll management.
- Haugaløkken, O. K. & Ramberg, P. (2005). *NTNUs partnerskapsmodell. Et samarbeid mellom skole og lærerutdanningsinstitusjon*. PPU-serien, nr 22, mai 2005. Trondheim: PLU, NTNU.
- Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (1999). *Rammeplan og forskrift for praktisk-pedagogisk utdanning*. Oslo: Norgenettrådet.

Appendiks:

Hvordan beregner departementet kostnader for ulike studier – kort oppsummert

Finansieringssystemet til universiteter og høyskoler er bygd opp av tre komponenter; en basiskomponent, en undervisningskomponent og en forskningskomponent. De to første er relevant i forbindelse med finansiering av studier. Ved beregning av finansiering til ulike kategorier studieprogram, benytter departementet seg av finansieringskategoriene A-F. Det er knyttet ulike satser for tildeling av basis- og resultatmidler til disse kategoriene. Ulikehetene begrunnes med det er grunnleggende forskjeller mellom studieprogram/studietyper mht til undervisning, oppfølging, lab, utstyr etc.

Det er fastsatt en fast pris per 60-studiepoengssenheter (pris pr student pr år) innenfor de ulike kategoriene. Basiskomponenten ligger fast, mens undervisningskomponenten beregnes etter oppnådde resultater målt i studiepoeng og utvekslingsstudenter. Følgene eksempler illustrerer hvordan ulike utdanninger i ulike typer studier blir finansiert, 2008-tall:

Kategori	Eksempel på program innen ulike kategorier	Und.komp	Basiskomp.	Totalt 2008
Kategori A	Medisin	114 000	171 000	285 000
Kategori B	Utøvende musikk	87 000	130 000	217 000
Kategori C	Realfag (høyere grad)	58 000	88 000	146 000
Kategori D	HF/SVT (høyere grad), PPU	42 000	62 000	104 000
Kategori E	Allmennlærer, sykepleier	36 000	53 000	89 000
Kategori F	HF/SVT lavere grad	29 000	44 000	73 000

Kilde DBH: <http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/dokumentasjon/vedlegg/vedlegg5.cfm> og Kunnskapsdepartementet